

## ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

*Μιχαήλ Ψελλοῦ Ἑλάσσονες συγγραφαί. τόμος Β. ἐπιστολαί. Ἐκδοσις τῆς «Βιβλιοθήκης Μεσαιωνικῶν κειμένων» τοῦ ἐκδ. οἴκου Vita e Pensiero τοῦ Μιλάνου, 1941, σ. XX—349*

Ὁ δεύτερος οὗτος τόμος τῶν Ἑλασσόνων συγγραφῶν τοῦ Ψελλοῦ, ἀναγγελθεὶς ἤδη κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Α' τῷ 1936 (τούτου βιβλιοκρισίαν βλ. ἐν Ἑ. Ἐ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἔτ. β' σ. 511—520) ἐξεδόθη μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὡς καὶ ἐκεῖνος ἐκδότου Fr. Drexl, ὅστις εἰς τὴν πρὸ πολλοῦ ἐτοιμῆν ἐργασίαν τοῦ μακαρίτου Ed. Kurtz ἐπὶνεγκε πολλὰς κριτικὰς τοῦ κειμένου διορθώσεις, (εἴτε ἰδίας (247) εἴτε τῶν κ. κ. P. Maas, F. Doelger καὶ τοῦ ἡμετέρου κ. Φ. Κουκουλέ. Αἱ ἐπικριθεῖσαι γραφαὶ τοῦ Kurtz προέρχονται τὸ μὲν ἐκ παραναγνώσεων τοῦ χειρογράφου τῶν ἐπιστολῶν, τὸ δὲ ἐξ ὑποθέσεων αὐτοῦ, διορθώσαντος τὰς γραφὰς τοῦ χειρογράφου, πολλάκις ὅμως καὶ ἀκριβεῖς καὶ ὀρθάς. Πολλὰ ἐσφαλμέναι γραφαὶ ὀφείλονται εἰς τοὺς πρῶτους ἐκδότας ἐπιστολῶν τινῶν τοῦ Ψελλοῦ, Κ. Σάθαν καὶ Ἀ. Παπαδόπουλον-Κεραμέα, μὴ διακριθέντας—ἰδίᾳ τὸν δεύτερον—διὰ τὴν κριτικὴν τῶν ὀξυδέρκειαν ἐν τῇ διορθώσει ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν κειμένων. Ὁ κ. Drexl δὲν ἐδέχθη ὅλας τὰς διορθώσεις τῶν κ. κ. Maas, Doelger καὶ Κουκουλέ. Ἄλλὰ καὶ αὐτοῦ αἱ διορθώσεις δὲν δικαιολογοῦνται πᾶσαι. Αἱ πολλὰ συντακτικαὶ ἀνωμαλίαι τοῦ κλασικίζοντος «ὑπερτίμου» καὶ «ὑπάτου τῶν φιλοσόφων» τοῦ ἰα'. αἰῶνος ἐν πολλοῖς παρέσυραν τοὺς κριτικούς, μάλιστα δ' ἡ ἐσφαλμένη στίξις τοῦ κειμένου κυρίως εἰς τοῦτο ὀφείλεται. Διὰ τοῦτο δὲν θεωρῶ τολμηρὸν νὰ προτείνω τὰς ἐξῆς διορθώσεις εἰς τὸ κείμενον τῆς νέας ταύτης ἐκδόσεως.

Σελ. 5,1 καὶ τὴν λίθον (πρόκειται «περὶ τῆς ἀκριβοῦς βασιάνου τῶν χρυσῶν»).—21,6 ἐπισκνυκλεῖσθαι, ὡς ὀρθῶς ἔγραψεν ὁ Kurtz· πρόκειται περὶ γνωστοῦ σκηνικοῦ ὄρου.—35, 9 τοῖς λόγοις ἐπιχειρῶν.—37,19 σφηκίου (οὐχὶ σφηκίας).—38,11 προσέσται (οὐχὶ προέσται).—38,28 Νικάνωρ Ἀντισθένης παῖς (οὐχὶ Νικάνωρι Ἀντισθένης παῖς).—39,26 φαντασθεῖς; (οὐχὶ φαντασθείς.)—42,14 ἐπιστηρίξω (οὐχὶ ἐπιστηρίξω).—46,21 θάτερον παρὰ θατέρον (οὐχὶ παρὰ θάτερον).—54,29 εἰ μὴ θᾶττον ἀπὴλλαξο ἔτε-

θνήκεις ἄν (οὐχὶ ἀπιήλλαξαι) — 63,19 τάττοντος (τοῦ Ὀμήρου, οὐχὶ τάττοντας). — 70,15 τοῦτο οὐκ ἀποδέχομαί σου (οὐχὶ σοί). — 74,21 καταδειμαίνει τῇ λεοντῇ (οὐχὶ τὴν λεοντίην) — 100, 4 εἰ μὴ τις τῶν παρ' ἐκείνων (ἢ παρ' ἐκείνου) παρελθεῖν ἐπιτάξειεν (οὐχὶ τῶν παρ' ἐκείνων). — 101,4 ἀποκαθιστῶν (οὐχὶ ἀποκαθιστῶν;). — 105,20 παρὰ τῆς αὐτοῦ . . φύσεως (οὐχὶ τῆς αὐτοῦ). — 150,1 Σοὶ μὲν οὐ δεῖ δευτέρων περὶ τῶν αὐτῶν ἀξιώσεων (οὐχὶ οὐδὲν δευτέρων). — 158 23 ἐτέρων δέ σου μερῶν καταφρονῶ (οὐχὶ δέ σοι) — 174,8 τῶν ἐλπίδων τῶν παρὰ σοῦ (οὐχὶ τῶν παρὰ σοί). — 175,25 αὐτῶν (οὐχὶ αὐτῶν). — 180,5 ποιεῖν; (οὐχὶ ποιεῖν). — 180,10 ποιεῖν (οὐχὶ ποιεῖν;). — 180,12 τεθνηξόμενος (οὐχὶ τεθνηξόμενος;). — 204,8 ἔτερον δὲ θανατάσιον κατανεόηκά σου (οὐχὶ σοί). — 204,12 ταῖς δέλτοις (οὐχὶ τοῖς δ.). — 218,3 μήπως οὐ θεῖον τὸ ὄρημα (οὐχὶ μὴ πω). — 224,1 οὕτω με τὸ παγγάλεπον τοῦτο θηρίον ἐξέμηγε (οὐχὶ ἐκμέμηγε). — 228,4 ὀμιλῶ γάρ σοι (οὐχὶ σε). — 229,2 μὴ γένηται (οὐχὶ μὴ γενήσεται). — 229,5 μὴ ἐπιλάθου (οὐχὶ μὴ ἐπιλάθῃ). — 229,6 καθηψάμην σου (οὐχὶ σοί). — 231,2 δωρεὰ ἀπὸ τοῦ ἔμοῦ προσώπου εἰς τὸ ἐκείνου (οὐχὶ εἰς τὸ ἐκείνου). — 234,8 καὶ μηδεμία τις αὐτῷ μερὶς ὑγαίνουσα ἔστω (οὐχὶ ἦτω). — 234,11 κληρονομίαν (οὐχὶ κληρονομίαν;). — 234,14 υἱός, (οὐχὶ υἱός;). — 245,7 γένομαι (οὐχὶ γίνωμαι) — 245,16 ὑποπτεύεται; οὐχὶ (ὑποπτεύεται). — 250,9 μονορονά (οὐχὶ μόνον οὐκ). — 253,18-19 «καὶ ἂν ἐπαινέτης» εἶναι ἀτελές καὶ ἀκατανόητον — 265,24 καὶ ἀντεπέξιμεν ταύταις (οὐχὶ ταύτας). — 273,29 μήπως οὐχὶ μὴ πως). — 274,11 Εἰ ἠπιστάμην (οὐχὶ ἂν ἦπ. Ὁ Ψελλὸς πάντως δὲν ἦτο ἱκανὸς διὰ τοιοῦτον σολοικισμόν). — 274,1 ὅπως ἂν ἐθέλῃς (οὐχὶ ἐθέλοις) ὡς καὶ κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι, 23. — 286,2 αὐτοῦ (οὐχὶ αὐτοῦ). — 294,26 οὐχ εἰς ἂν δόξαις τῶν ἐξ Ἀλκμήνης παίδων τῷ Δι (οὐχὶ δόξης). — 301,4 οὕτω γὰρ ἂν . . . καὶ τὴν . . μέμψιν . . ἐκφύγοις (οὐχὶ ἐκφύγῃς). — 306,15 ἐν γειτόνων ἀλλήλοις οἰκοῦντες (οὐχὶ ἐκ γειτόνων). — 312,20 ἀπεργάσεται (οὐχὶ ἀπεργάζεται).

Ἡ κριτικὴ τοῦ κειμένου μᾶς φέρει εἰς τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης τοῦ Ψελλοῦ, ἥτις, πλουσιωτάτη εἰς ἀπομίμησιν τῶν κλασσικῶν προτύπων τῆς ἀρχαιότητος, (εἰ καὶ πολλάκις ἐκ δευτέρας ἀρουμένου πηγῆς) θυσιάζει εἰς τὰ μικρὰ ἢ μεγάλα ἐκεῖθεν δάνεια τὴν γλωσσικὴν τῶν ἔργων του ἐνότητητα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπέφυγον οἱ κάλλιστοι ἀπὸ τοῦ β'. αἰῶνος μ. Χ. ἀττικισταί, οἱ ἀμέσως καὶ ἄνευ τῶν ἀλεξανδρινῶν τυφλοσυρτῶν γνωρίσαντες τὴν κλασσικὴν φιλολογοίαν (Λουκιανός, Ἀπολλινάριος, Λιβάνιος, Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, καὶ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ὁ Προκόπιος, Θεοφ. Σιμοκάτης, ὁ Μ. Φώτιος καὶ εἰ τις ἄλλος). Ἡ δὲ πολυμάθεια αὐτοῦ καὶ εἰς πλείστους κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ εἰδημοσύνη, χρησιμοποιομένη οὐχὶ πάντοτε ἐπικαίρως καὶ μετὰ καταφύρου ἐπιδεικτικότητος παρασύρει τὸν ἀναγνώστην πρὸς τὴν γραμματικὴν, τὸ συντακτικὸν καὶ τὰ

Λεξικά μᾶλλον παρὰ εἰς τὸ κάλλος τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν παραστατικότητα τῶν εἰκόνων, καὶ προσφυῶς θὰ ἔλεγε καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ Λουκιανὸς ὅτι πρὸ χιλίων ἐτῶν διελέγετο πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῆς Ζωῆς καὶ τῆς Θεοδώρας τοῦ Καλαφάτη καὶ τοῦ Μονομάχου. Ἐνῶ δὲ δριμύτατα ἐπικρίνει τὸν μαθητὴν αὐτοῦ νομικὸν Κυρίτζην, ὅτι παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ φύσιν «ἐπὶ τὴν ἀγυρτικὴν τῶν λεξιδίων λέσχην δεδράμηκε, τὰ κοινὰ καὶ συνήθη τῶν ὀνομάτων παραιτησάμενος, δι' ὧν ὁ πολιτικὸς ὑφαίνεται λόγος» (πρβλ. καὶ ἐπ. 158 σ. 185 καὶ ἐπιστ. 210 σ. 246), αὐτὸς πλέων εἰς τὸν ὠκεανὸν τῆς κλασικῆς λογοτεχνίας ἀλιεύει τὰ σπάνια λεξίδια (ἰδιαίτερον ἀγάπην ἔχει πρὸς τὰ σύνθετα καὶ παρασύνθετα) ὅπως καταπλήξῃ τὸν ἀναγνώστην, ἀδιαφορῶν ἂν καθ' ὁδὸν γρονθοκοπεῖται συχνότατα πρὸς τὴν Γραμματικὴν καὶ τὸ Συντακτικὸν μὲ ἀνωμαλίας, αἱ ὁποῖαι δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὰς ἐξαιρέσεις τοῦ μακαρίτου Ἀσωπίου καὶ Κατεβαίνη. Ὁ Ε. Renauld, ἐκδότης τῆς «Χρονογραφίας» τοῦ Ψελλοῦ, εἰς τὴν μελέτην του «περὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους τοῦ Μιχ. Ψελλοῦ» (Paris 1920) ἐφιλοτέχνησε καὶ κατάλογον τῶν ἰδιωματισμῶν τούτων τοῦ Ψ. περὶ τὴν μορφολογίαν καὶ τὴν σύνταξιν, παραληφθέντα καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐκδόσει τοῦ Drexl (σελ. 346—347), ἔτι δὲ καὶ κατάλογον τῶν σπανιωτάτων ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς λέξεων, ὧν ὑπὲρ τὰς 60 εἶναι δημιουργήματα τοῦ Ψ., ἢ μόνον παρ' αὐτῶ εὐρίσκονται (αὐτ. σ. 336—343).

Ἐκ τῶν 274 τούτων ἐπιστολῶν αἱ πλεῖσται ἀπευθύνονται πρὸς ἀγνώστους κληρικούς καὶ λαϊκοὺς δημοσίους λειτουργούς, ἰδίᾳ διοικητικούς καὶ δικαστικούς ἄρχοντας διαφόρων ἐπαρχιῶν, τοὺς λεγομένους «κριτὰς», εἰς οὓς συνιστᾷ προστατευομένους του ἢ τὴν ἐπίλυσιν ὑποθέσεων τῆς ἀρμοδιότητος τῶν πρὸς οὓς ἐπιστέλλει· πρὸς τοὺς βασιλεῖς Κωνσταντῖνον Θ'. τὸν Μονομάχον, Ρωμανὸν Διογένη, Κωνσταντῖνον Γ'. τὸν Δούκαν, Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν, πρὸς ἄλλον ἀνωνύμως· πρὸς τοὺς πατριάρχας Κ/πόλεως Μιχαὴλ Κηρουλλάριον, Ἰωάννην Ξιφιλῖνον (1064—1075), Κωνσταντῖνον Λειχοῦδην († 1064), πρὸς ἀνώνυμον ΠΚ, πρὸς ἀνώνυμον πατριάρχην Ἀντιοχείας, πρὸς Μητροπολίτας διαφόρων ἐπαρχιῶν ὀνομαζομένους ἢ καὶ ἀνωνύμως, πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Εὐδοκίαν, πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Κάισαρα Ἰωάννην Δούκαν καὶ πρὸς ἀνωνύμους φίλους, μαθητὰς καὶ συγγενεῖς. Σημειωτέον ὅτι τῶν πλείστων ἀναγράφεται τὸ ἄξιωμα μόνον ἢ ὁ τίτλος, τῶν Μητροπολιτῶν μόνον τὸ ὄνομα τῆς ἐπαρχίας, ὥστε, πλὴν ὀλίγων περιπτώσεων, αἱ ἐπιστολαὶ δὲν διαφωτίζουν τὴν ἱστορίαν τῶν προσώπων καὶ τῆς χώρας ἢ διοικήσεως αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὅμως προκύπτει ἡ μορφή τοῦ παραδόξου τούτου σοφιστοῦ τοῦ Βυζαντίου μὲ ὅλην αὐτοῦ τὴν καταπληκτικὴν (οὐχὶ ὅμως καὶ μοναδικὴν διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους) πολυμάθειαν, ἀλλὰ καὶ ἠθικὴν ταπεινότητα, ἥτις ἀπέβη μοιραία εἰς τοὺς ἐξυπηρετηθέντας ὑπ'.

αὐτοῦ ἄρχοντας. Καυχώμενος ὅτι τοῦ Πλάτωνος εἶναι μαθητῆς «καὶ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ λόγων ἀκριβῶς» μέμνηται (ἐπιστ. 135, 213 καὶ 224), οὐ μόνον ἐπιπολῆς καὶ περὶ τοὺς γλωσσικούς μόνον τύπους ἐπεκτείνει τὴν μίμησιν, ἀλλὰ καὶ «ἀντίτεχνος» δῆθεν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ πολλὰ παρουσιάζεται καὶ «ταῖς τέχναις αὐτῶν ἀντεπιτεχνᾶται» (ἐπ. 224 σελ. 267, 23—28). Ἡ κολακεία του πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τοὺς ἄλλους ἰσχυροὺς τῆς ἀλλῆς καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως προβαίνει μέχρις ἀηδίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Δ΄ ὁ Διογένης, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν καταστροφὴν καὶ τὸ τραγικὸν τέλος ἐν τοῖς πρώτοις συνετέλεσεν ὁ Ψελλός, εἶναι δι' αὐτὸν «θείας ὕψεως καὶ ψυχῆς, ἢν ἀναπνέω μᾶλλον—λέγει—ἢ τὸν ἀέρα» (ἐπ. 5), ἡ δὲ προδότις τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου βασίλισσα Εὐδοκία εἶναι «ὑπερβαλλούσης καλλονῆς καὶ ὑπεραπείρου συνέσεως καὶ ὑπερόχου φρονήσεως καὶ παντὸς τοῦ κόσμου βασίλισσα» (ἐπ. 271), τῆς ὁποίας ἡ ἀρετὴ καὶ ὑπερφυῆς καλλονὴ «οὐδὲ σύμπαντα τὸν κόσμον ἰσοστάσιον ἔχουσι» (ἐπ. 272) Ὁ καῖσαρ Ἰωάν. Δούκας ὁ κακὸς δαίμων καὶ τοῦ Ρωμανοῦ καὶ τῆς Εὐδοκίας εἶναι καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Διονυσίου τῶν Συρακουσῶν, οὓς ὕμνησαν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Πλάτων, ἀνώτερος εὐτυχίστας, πλὴν ἄλλων, νὰ ὕμνηθῆ ὑπὸ τοῦ Ψελλοῦ ὑπερτέρου, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, τῶν δύο ἐκείνων φιλοσόφων «τὴν γλῶτταν περὶ τὴν εὐφημίαν» (ἐπ. 231). «Φθέγγεται—λέγει περὶ ἑαυτοῦ—ὅσα καὶ ὁ Ὅρφεὺς καὶ αἱ τῶν Σειρήνων γλῶτται καὶ εἴ τινες τῶν θητόρων πρὸς τὸ πείθειν παρεσκευάσθησαν» (ἐπ. 49) Οἱ πρὸς οὓς γράφει εἶναι πάντοτε «οἱ μόνοι» καὶ «ἄριστοι φίλοι» ἀνυποστόλως καυχησιολογῶν λέγει ὅτι «κἄν Ἀρεοπαγίτην μέ τις ἐρεῖν βούλοιο οὐ ψεύσεται ἴσως· ἡ γὰρ ἐμὴ ψῆφος ἀνωτέρα καὶ τῆς ἐφέσεως» (ἐπ. 198). Τὴν ἠθικὴν ἐλαστικότητα τοῦ Ψ. χαρακτηρίζει ἡ πρὸς τὸν Κριτὴν τοῦ Ὀψικίου συμβουλή του: «τὸν δὲ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ζῆλον μὴ οὕτως ἔχε θεομόν, ὡς εὐθὺς τοὺς ἀδικοῦντας ἐμπιπρᾶν, ἀλλ' εἴ γε ἐμοὶ πείθῃ, μὴ ἀπορριζοῦν βούλου τὰ κακὰ . . . ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν ἀδικημάτων ἔκκοπτε, τὸ δὲ θεράπευε, τὸ δὲ ἔπεχε· ὅποσα δὲ λεπτότερα, δόκει καὶ παρορᾶν· οὕτω γὰρ καὶ σπαντὸν ἐργάσαιο ἀνεπίληπτον καὶ τοῖς ἀδικουμένοις ἀρκοῦσαν δόξης παραμυθίαν» (ἐπ. 118).

Ἐν μέσῳ τῆς δυστυχεστάτης περιόδου τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, τοῦ 1α΄ αἰῶνος, ὅτε εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους τὸν μέγα αὐτοκράτορα Βασίλειον τὸν Β΄. καὶ τοὺς Φωκαῖδες καὶ Τσιμισκῆδες ἐκκληρονόμησαν οἱ οὐτιδανοὶ Μιχαὴλ δ΄. καὶ ε΄. καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος καὶ Μιχαὴλ ὁ στ΄. καὶ ὁ ζ΄. ὁ Παραπινάκιος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας καὶ ἐν μέσῳ τῆς στρατιωτικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταρρεύσεως καὶ τῶν ἐμφυλίων στάσεων (Βρουεννίου, Βοτανειάτου, Νέστορος, Κομνηνῶν καὶ τόσων ἄλλων) καὶ τῆς παρασκευασθείσης σταυροφορικῆς κινήσεως

τῶν Νορμανδῶν καὶ τῆς ἀπειλητικῆς προελάσεως τῶν Τούρκων ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὁ Ψελλὸς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ θρόνου, μὲ τὴν Γραμματικὴν καὶ τὴν Μετρικὴν ὑπὸ μάλῃς, μὲ ἀναμφισβήτητον ἐπιρροὴν ἐπὶ πολλοὺς τῶν εἰρημένων αὐτοκρατόρων ἀνδρεικέλων, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ πέραν τῶν στενῶν ἀντιλήψεων τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος, τὸ ὅποῖον ἐξυπηρέτησε μὲ ταπεινὸν ἐγωϊσμὸν καὶ φιλαυτίαν. Μὲ τοιοῦτους πολιτικούς συμβούλους δὲν δημιουργοῦνται πάντως οὔτε Νουμᾶς οὔτε Αὐγουστος οὔτε Κάρολος Μέγας, ἀλλὰ μόνον Κωνσταντῖνοι, Λοῦκαι καὶ Μιχαὴλ Παραπινάκιοι.

ΑΔ. Ν, ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

*Constantin VII Porphyrogénète. Le livre des cérémonies. Tome II livre I.—Chapitres 47 (38)—92 (83). Texte établi et traduit par Albert Vogt, docteur ès lettres, professeur honoraire de l'Université de Fribourg (Suisse) p. 193+ XI. Paris 1939.*

*Constantin Porphyrogénète. Le livre des cérémonies tome II, Commentaire livre I.—Chapitre 47 (38)—92 (83) par Albert Vogt, docteur ès lettres, professeur honoraire à l'Université de Fribourg (Suisse) [Ἀμφότεροι οἱ τόμοι ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Collection byzantine publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé].*

Ὁ πατὴρ Vogt συνεχίζων τὴν λίαν ἀξιέπαινον προσπάθειάν του, νὰ διαφωτίσῃ δῆλα δὴ τὸ τόσον σπουδαῖον κείμενον περὶ τῆς βασιλείου τάξεως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατώρθωσε, παρὰ τὰς δυσχερείας τῶν καιρῶν, νὰ μᾶς προσφέρῃ τοὺς δύο ἀνωτέρω τόμους ἀποτελοῦντας συνέχειαν τῶν κατὰ τὸ 1935 ἐκδοθέντων ἄλλων δύο.

Ἐκ τῶν τόμων τούτων, ὁ μὲν πρῶτος περιέχει τὰ ἀπὸ τοῦ 48ου—92ου κεφάλαια τοῦ πρώτου βιβλίου (κατὰ τὴν ἔκδοσιν Βόννης τὰ ἀπὸ τοῦ 39ου—83ου) τῆς βασιλείου τάξεως μετὰ Γαλλικῆς μεταφράσεως, ὁ δὲ δεύτερος τὰ εἰς τὰ κεφάλαια ταῦτα σχόλια.

Τὸ κείμενον τοῦ Πορφυρογεννήτου μᾶς παρεδόθη δι' ἑνός, δυστυχῶς, κώδικος, διὰ τοῦτο ἡ διόρθωσις αὐτοῦ καθίσταται δυσχερής, τὸ πρᾶγμα δ' ἀποβαίνει δυσχερέστερον, ὅταν τις δὲν ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ φωτογραφικὸν αὐτοῦ ἀντίτυπον.